

ДРАМОГЕРМЕНЕВТИКА ДЛЯ УЧНІВ-ГУМАНІТАРІЇВ

*Прач В.С.,
аспірантка,*

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Стаття присвячена питанням використання таких позитивних тенденцій для учнів-гуманітаріїв як драмогерменевтика. Подається аналітичний огляд наукових доробок вітчизняних учених, розглядаються питання науково-методичного розкриття сутності навчання учнів математики у класах гуманітарного профілю.

Статья посвящена вопросам использования таких социогровых подходов для учащихся гуманитариев как драмогерменевтика. В содержании раскрывается аналитический обзор научных исследований отечественных ученых, рассматриваются вопросы научно-методического раскрытия сущности обучения учеников математики в классах гуманитарного профиля.

The article is devoted to the questions of the use of methods of social games for students of humanitarian profile as dramohermeneutics. The state-of-the-art review of scientist's scientific developments opens up in maintenance, the questions of psychological pedagogical accompaniment and self-educations of senior pupil in educational space of profile school are examined.

Постановка проблеми. Зміст, структура і форми роботи педагогів в загальноосвітньому навчальному закладі значно змінюються при переході сучасної системи освіти від управління процесом навчання за кінцевим результатом, що описувався знаннями, вміннями, навичками учня, до компетентнісного підходу, пов'язаного з вихованням і розвитком компетентнісної особистості, тобто особистості, здатної діяти осмислено, орієнтуючись у мінливому навколишньому світі. Такий перехід виправданий соціальним замовленням суспільства, що стрімко змінюється й вимагає настільки ж стрімких змін і від системи освіти. Саме тому вона має бути побудована на наданні учням можливості міркувати, порівнювати, формулювати та аргументувати власну точку зору, спираючись на знання фактів, закономірностей науки та на власні спостереження, свій досвід, творчо і нестандартно вирішувати проблеми, що виникають. На наш погляд, джерелом інноваційних змін освітнього простору є використання таких позитивних тенденцій для учнів-гуманітаріїв як драмогерменевтика.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі профільного навчання, навчання математики у класах гуманітарного профілю на сьогодні приділяли увагу такі науковці, як В.Г.Бевз, М.І.Бурда, Н.А.Тарасенкова, А.П.Єршов, Є.Є.Шулешко, Б.В.Гніденко, М.Я.Ігнатенко, З.І.Слепкань, Г.І.Саранцев, О.І.Скафа та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Однак проблема навчання учнів математики у класах гуманітарного напряму, залишається недостатньо розробленою. Саме цьому питанню й присвячена дана стаття.

Мета статті – виявлення особливостей навчання учнів старших класів математики у класах гуманітарного профілю.

Виклад основного матеріалу дослідження.

З кінця 80-х років минулого століття почався активний процес освоєння нових ідей та напрямів — педагогіка співпраці, евристичне, проблемне навчання, ділові ігри, рефлексія, структурна педагогіка, діалог культур, школа-парк, соціоігрова педагогіка, методика занурення, школа радості, школа самовизначення, психодидактика, особистісно-орієнтована педагогіка та інше.

Об'єднує ці напрями те, що, по-перше, значення кожного з них можна виразити одним і тим же формулюванням — «створення добротної (або результативної, якісної) педагогіки (або системи навчання)», тобто в своєму кінцевому пункті (ідеальному результаті) майже всі напрями зливаються воедино. І, по-друге, кожний з напрямів, по суті справи, є відкриттям сучасного варіанту раніше відомого, підтверджуючи відому мудрість: нове — це добре забуте старе [2].

У працях Я.А.Коменського, Й.Р.Песталоцці, Й.Ф.Гербарта, Ф.А.В.Дістервега і інших педагогів минулого можна знайти дивовижні, актуальні, мудрі думки, які реально допомагають спілкуватися з сучасними учнями. Про дані парадоксальні явища ще в ХІХ столітті писав німецький філософ-герменевт В. Дильтей. Він розглядав герменевтику як методологічну основу гуманітарних наук. У герменевтиці — науці про мистецтво розуміння — констатується, що в книгах читач може знайти або їжу для роздуму над вже знайомими і доступними проблемами, або підтвердження правильності своїх рішень, вже раніше знайдених.

Герменевтика — напрям філософії, який досліджує теорію і практику тлумачення, інтерпретації, розуміння тексту [5]. Вона існує з часів античності. Свою назву герменевтика одержала від імені старогрецького бога Гермеса, який був посередником між богами і людьми — тлумачив волю богів людям і доносив побажання людей богам.

Головна ідея герменевтики: існувати — тобто бути зрозумілим. Предметом дослідження, як правило, є текст. До фундаментальних понять герменевтики відносяться:

- "трикутник герменевтики" — взаємостосунки між автором тексту, самим текстом і читачем;
- "круг герменевтики" — циклічний характер процесу розуміння.

Герменевтика виникла разом з появою ситуацій герменевтики — випадків, коли необхідне правильне тлумачення і розуміння тексту. Вона має сенс у спорідненості душ автора і читача. Якщо автор дуже далекий від читача, той ніколи не зрозуміє текст докінця при всіх зусиллях герменевтики, проте при повній схожості автора і читача в тексті не залишиться прихованого значення і він не потребуватиме тлумачення.

Основою для створення соціоігрових підходів вирішення актуальних проблем психодидактики послужила методика, що спочатку розроблялася на матеріалі навчання дітей в початковій школі: навчання читанню й письму — Є.Є.Шулешко, математики — Л.Д.Філякіна. Основним результатом пошуків того періоду з'явилося досягнення особливої психологічної атмосфери уроку, яка забезпечувалася специфічним ставленням вчителя до навчання дітей як до «виразу себе в образі самовибраної діючої особи». Соціоігрова режисюра уроку позначилася найбільш благодатним місцем для ділового сполучення герменевтики з педагогікою, а їх, у свою чергу, — з режисурою. А результатом цих

сполучень стали дивовижні й самобутні взаємні збагачення кожної з областей творчої діяльності.

Первинний варіант цих сполучень (кінець 80-х років), що увібрав у себе значний об'єм трансформованих ігрових завдань і вправ з театральної педагогіки і дитячих фольклорних ігор, одержав найменування соціоігрової педагогіки, яка стала популярна серед вчителів Росії та України. І потім саме вона стала основою для всіх подальших варіантів педагогічних варіацій науково-практичних пошуків. Кінцевий варіант, що сформувався до початку 90-х років, здобув популярність як драмогерменевтика [1].

Захоплення підходом драмогерменевтики в загальноосвітній школі, установах середньої спеціальної і вищої освіти не носить масового характеру, але, на наш погляд, ця методика може бути корисною при навчанні математики учнів гуманітарного напрямку підготовки.

Підхід драмогерменевтики полягає у такому поєднанні гуманітарного і математичного матеріалу, при якому гуманітарні знання є своєрідним емоційним підсилюючим чинником для основного — математичного змісту. Розглянемо на прикладі деяких завдань це поєднання.

«М'яч зі словами». Це один з варіантів опрацювання термінології. Кидаючи м'яч, учитель (або учень) називає термін, а той, до кого м'яч потрапив, дає стисле пояснення, про що йдеться.

«Бачено-небачено». Робота з вивчення термінів може проводитись і в групах. Учні об'єднуються в декілька команд по п'ять-шість осіб. Учитель вивішує на дошці заздалегідь виготовлений плакат, на якому різними кольорами великим і дрібним шрифтом «уздовж і поперек» написано 15-20 слів (кількість варіюється відповідно до тематики). Після закінчення наперед обумовленого часу (40 с або 1 хвилина) плакат знімається, а команди записують усі слова, що запам'яталися.

Потім команди обмінюються своїми записами для перевірки. Командам бажано домовитися вносити виправлення в чужі записи ручкою іншого кольору. Учні, які перевіряють, виправляють помилки, описки і вписують «не побачені іншою командою слова», після чого кожний учень команди, яка перевіряє, ставить свій підпис.

Аркуші повертаються попередній команді — тепер вже для перевірки. Початковий плакат учитель знову вивішує на дошку для порівняння та з'ясування можливих непорозумінь. Після цього визначають переможця. Виграють ті команди, у записах яких виявилось менше всього помилок і пропущених слів.

Плакати для завдання «Бачено-небачено» можуть виготовлятися і самими учнями під час уроку. Для цього один учасник від кожної команди тягне «долю» — квиток з вказівкою тієї або іншої теми. Кожна команда протягом установлених 5-8 хвилин готує свій плакат, відшуковуючи потрібні слова в підручниках і словниках. Коли все готово, команди покидають свої місця, залишаючи там виготовлений плакат, і одну-дві хвилини вивчають плакат чужої, запам'ятовуючи все, що на ньому написано. А, повернувшись після сигналу на місце, записують побачене, допомагаючи один одному. Потім може проводитись перевірка записів, так само, як в описаному основному варіанті завдання.

«Бачено-небачено» можна використовувати як для закріплення пройденого, так і для вивчення нового матеріалу на уроках математики, варто лише змінити зміст плакатів.

«Слабка ланка». Для того щоб закріпити нову термінологію, можна застосувати ігровий методичний прийом «Слабка ланка». Вчитель пропонує пригадати всі нові терміни уроку. Перший учень називає один термін, другий попередній і свій, третій — два попередні та свій і т.д. Порядок слів зберігається. Якщо учень помилився, то наступний не виправляє його, а говорить: «Слабка ланка». На уроці тематичного повторення й узагальнення такі ланцюжки можуть доходити до 20 і більше слів.

В. М. Лізінський [4] пропонує такі прийоми активізації пізнавальної діяльності, які можна пропонувати учням-гуманітаріям:

1. Учні по ходу пояснення нового проблемного матеріалу не ведуть конспект, а записують питання, що виникають, за найцікавіші з яких виставляються оцінки.

2. У процесі пояснення нового матеріалу треба виписувати всі вивчені та нові поняття.

3. У процесі пояснення нового матеріалу пропонується скласти опорний конспект.

4. У процесі пояснення вчитель через кожні декілька хвилин задає цікаві короткі задачі й завдання на розуміння, пояснення та застосування.

5. До пояснення учні списують з дошки таблицю, яку вони повинні заповнити в процесі пояснення.

«Сліпий капітан». Учні кожного ряду вибирають собі капітанів, зав'язують очі, і ті, керуючись указівками-підказками тільки свого ряду, виконують завдання. Наприклад, витягають квиток із завданням для всього ряду, вписують правильні відповіді заданих прикладів і т. д.

Подібні форми роботи, як правило, викликають в учнів великий інтерес і надовго запам'ятовуються разом із тим навчальним матеріалом, який був задіяний у завданні.

Чим більше «сліпих капітанів», тим більш шумно, плутано і весело. Ця плутанина стимулює прагнення учнів у спокійній обстановці (наприклад, удома) гарненько розібратися в навчальному матеріалі.

«Моделі, що ожили». Цей методичний прийом є модифікацією вправи театральної педагогіки «Побутові механізми». Будь-яку навчальну модель, схему, малюнок, досвід можна запропонувати для «оживлення» учням, створивши робочі мікрогрупи (три-вісім осіб). Виконується ця дія без слів і коментарів, тільки з допомогою міміки, жестів. Незвичність завдання й обмеженість часу (не більше 4-5 хвилин на підготовку) примушують учнів проявити кмітливість. У ході демонстрації результатів «оживлення» учні інших мікрогруп відгадують, що саме оживляли.

У вихідному варіанті завдання учасники гри показують дію приладів, що були отримані ними за жеребкуванням, роботу їх внутрішніх механізмів. Учні домовляються, хто буде тією або іншою частиною механізму і яким чином йому доведеться взаємодіяти з іншими «частинами» під час «роботи» приладу.

«Вартові». Учні уважно читають текст. Учитель пропонує відвідати країну «Геометрію». Для цього їм потрібно пройти повз вартових. Але спочатку вчитель пропонує учням пройти кастинг на роль вартових. Для цього учні складають запитання до тексту. Ті

два учні, які склали найбільше запитань (за визначений час), будуть виконувати роль вартових. Вартові по черзі ставлять запитання бажаним потрапити до країни. Ті, хто відповіли, пропускаються вартовими, а іншим рекомендується ще почитати текст. Потім учні оцінюють вартових: чи достатньо глибокі й цікаві запитання вони поставили, чи повністю розкрили сутність матеріалу у своїх запитаннях.

«Акторська майстерність». Учні отримують знайомий їм текст. Читають його упродовж визначеного вчителем часу. Потім учитель розподіляє виконувати ролі щодо змісту тексту. Після розподілу ролей текст читається вголос, а потім актори мають його відтворити, показавши, як вони розуміють сутність своєї ролі. Оцінюється вміння розкрити сутність тексту, оригінальність, майстерність.

Театр «Мім». Усі учні читають навчальний матеріал за певний проміжок часу, визначений учителем. Клас ділиться на дві команди. Учасники однієї команди мають зобразити будь-яке речення чи абзац (за вибором) пантомімою, а інша команда — здогадатися і пояснити, про що саме йдеться. Потім інша команда відтворює текст, а друга вгадує.

«Шпаргалки». Учням пропонується прочитати текст. Необхідно передати його зміст за допомогою малюнків, умовних позначень або схем. Ці шпаргалки (підписані) віддаються вчителю. За бажанням учні підходять до вчителя і витягають шпаргалку. За цією шпаргалкою потрібно відтворити текст. Відзначаються найкращі шпаргалки та доповідачі.

«Шерлок Холмс». Учням пропонується швидко прочитати текст і скласти до нього якнайбільше запитань, не користуючись самим текстом. Питання мають охопити весь матеріал і врахувати найменші дрібниці. Визначається найдовший список питань. Учні дають відповіді на них. Учитель відзначає найбільш активних гравців.

«Концентрація». Клас ділиться на групи. Кожна група отримує текст на аркушах. Аркуші перевернуті текстом униз. За сигналом учителя учні перевертають аркуші, читають протягом визначеного часу (1-2 хвилини) текст, а потім знову перевертають аркуші та віддають їх учителю. Після цього кожен учень записує в зошиті те, що запам'ятав із тексту. Далі група записує спільний текст на окремому аркуші. Виграє та команда, яка найбільш повно відтворить текст.

«Ланцюжок». Учні читають запропонований учителем текст. Потім кожен по черзі має поставити запитання до тексту і водночас дати відповідь одним словом на поставлене йому запитання. Виграє той учень, хто поставить найцікавіші запитання і дасть найвдалішу відповідь. Перше запитання ставить учитель. Потім перший учень відповідає на питання і пропонує питання другому учню, другий відповідає та ставить питання третьому і т. д.

Ще один приклад використання соціоігрових прийомів розглянемо щодо розуміння тексту з математики для учнів-гуманітаріїв, яким властиві дуже високі здібності до відображення візуальних повідомлень і низькі до словесно-логічного мислення, до здатності узагальнення, на думку С.А. Ізюмової [3].

«Філософи». Будь-який матеріал, як стверджують психологи, краще запам'ятовується, якщо його розкласти по полицях на сім одиниць. Цими одиницями можуть бути такі філософські категорії: 1) особливості; 2) спільне; 3) одиничне; 4) зміст; 5) форма; 6) явище; 7) сутність.

Учитель пропонує учням прочитати текст і розкласти весь матеріал за названими категоріями, створивши таким чином своєрідну таблицю-конспект. Залежно від особливостей та складності матеріалу вчитель може виділити інші категорії. Перемагає той, хто повністю впорається із завданням. Конспект обговорюється в класі.

Висновки. Підсумовуючи, треба зазначити, що наведені приклади організації навчальної роботи з математики не вичерпують цим свого гуманітарного потенціалу і мають широкі перспективи для подальшого удосконалення і поглиблення. Таким чином, педагог лише тоді зможе виховувати активного, творчого учня-гуманітарія, коли він сам здатний до творчої діяльності та креативності.

Список використаної літератури

1. Букатов В.М. Нескучные уроки физики, математики, географии, химии и биологии: Пособие по социогривой педагогике /В.М. Букатов, А.П. Ершова. – К.:Изд. Дом «Шкільний світ» Изд. Л. Галицина, 2006 –№2.– С.128.
2. Букатов В.М., Ершов А.П. Я иду на урок: Хрестоматия игровых приемов обучения: Книга для учителя.– Изд.2-е, стереотипн.– М., 2002.–224 с.
3. Изюмова С.А., Чмыхова Е.В. Влияние индивидуально-психологических особенностей на обучаемость студентов // Инновации в образовании. – 2001.–№2.– С.54–63.
4. Лизинский В.М. Приемы и формы учебной деятельности.– М.: Центр «Педагогический поиск», 2002.– 160 с.
5. Философский энциклопедический словарь. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 576 с.